

TÜRK-İNGİLİZ İLİŞKİLERİNE DENİZDEN BAKIŞ: KOCATEPE MUHRİBİNİN İNGİLTERE KRALI VI. GEORGE'UN TAÇ GİYME TÖRENİNE KATILMASI

A LOOK AT THE TURKISH-BRITISH RELATIONS FROM THE SEA: PARTICIPATION OF THE KOCATEPE DESTROYER IN THE CORONATION OF ENGLAND KING GEORGE VI

Ferdi UYANIKER*

ÖZ: Cumhuriyet döneminde Türk donanmasında büyük bir modernizasyon süreci yaşandı. Kısa zaman içerisinde personel eğitimi, silah, teçhizat temini ve envantere yeni katılan su üstü ve su altı gemileriyle, bulunan coğrafyada söz sahibi bir konuma gelindi. Bu noktadan sonra zaman zaman donanma, Türk dış politikasını stratejik anlamda destekleyen bir unsur olarak kullanıldı. Bu makalede, bahsi geçen bu örneklerden biri olarak Kocatepe muhribinin İngiltere’de icra edilen İngiltere Kralı VI. George’un taç giyme töreninde gerçekleşen ve savaş gemilerinin katıldığı deniz geçit merasimine iştirak etmesi konusu incelendi. Bu merasime iştirak edilmesi, 1920’li yıllarda I. Dünya Savaşı’ndan itibaren başlayan düşmanlık çizgisindeki diplomatik gerginliğin, Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde, Halifelik’in kaldırılmasında, Musul meselesi görüşmelerinde devam etmesi ardından, Türkiye’nin yürüttüğü başarılı dış politika sayesinde 1930’lu yılların ortalarına doğru uluslararası arenada konumunu sağlamlaştırması ile gelişmesi ve sonrası süreçte Türk-İngiliz ilişkilerin zirve noktasına ulaştığını göstermektedir. Makale; muhribin taç giyme törenine katılmasına karar verme süreci, seyir öncesinde yapılan hazırlıklar, Kocatepe muhribinin İngiltere’ye ulaşması, İngiltere’de liman periyodunda yaşananlar, kralın taç giymesi şerefine denizde icra edilen geçit merasimi, Kocatepe muhribinin İngiltere’den ayrılışı ve Türkiye’ye dönüş süreci alt başlıkları altında bilimsel bir bakış açısıyla akademik literatüre dahil edilmeye çalışıldı.

Anahtar Kelimeler: Kocatepe muhribi, İsmet İnönü, VI. George, Donanma, Portsmouth

ABSTRACT: In the Republic period, the Turkish navy became a dominant position in the geography in a short time and was used as a strategically supporting element of Turkish foreign policy from time to time. In this article, the subject of the Kocatepe destroyer’s participation in the naval parade in England, which took place at the coronation of King George VI of England and attended by warships, was examined. Article; the decision to participate in the coronation ceremony of the destroyer, preparations before the cruise, the arrival of the destroyer Kocatepe in England, what happened in the port period in England, the parade at sea in honor of the king’s coronation, the departure of the destroyer Kocatepe from England, and the process of returning to Turkey were tried to be included in the academic literature from a scientific point of view.

Keywords: Kocatepe destroyer, İsmet İnönü, VI. George, Navy, Portsmouth

* Dr. Öğr. Üyesi-Deniz Harp Okulu Dekanlığı Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölüm Başkanlığı-İstanbul/ferdiozan@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-8587-1539)

Giriş

Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile sosyal, kültürel, askeri ve iktisadi gibi birçok alanda çağın gerekleri doğrultusunda kapsamlı bir değişim sürecine girildi. Bu değişim alanlarının en başında gelenlerden biri de donanma bünyesinde yapılanlar oldu. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne intikal eden donanma her anlamda yetersiz bir kuvvetti. Donanmadaki bu yetersizlik hem nitel hem nicel anlamda kendini gösteriyor, eldeki donanmayla bulunulan coğrafi konumun muhafaza edilmesinde kifayetsiz kalıyordu.

Güçlü bir donanmaya sahip olma gayesiyle hareket eden kurucu lider Atatürk'ün donanma komuta kademesiyle bizzat belirlediği strateji doğrultusunda öncelik, donanmanın materyal bakımından takviye edilmesine verildi. Belirlenen strateji doğrultusunda ilk olarak Osmanlı Devletinden intikal eden Yavuz kruvazörü gibi arızalı olan ve ciddi tersane bakımına ihtiyaç duyan gemiler aktif hale getirildi. Daha sonra donanmanın çağın gereklerine uygun biçimde yeni bir teşkilat yapısına kavuşması sağlandı ve personelin eğitim seviyesi yükseltildi. Ardından Lozan Barış Antlaşması hükümleriyle kabul edilen Boğazlar ve İstanbul çevresinin askersizleştirilmesi ve uluslararası bir komisyon idaresine verilmesi nedeniyle İstanbul dışında korunaklı bir üsse olan ihtiyaç kapsamında, Gölcük ve İzmit çevresi bir deniz ana üssüne dönüştürüldü. Zaman içerisinde meydana getirilen tersane, tesis ve fabrikalarla Gölcük bölgesi donanmanın merkez üssü yapıldı. Son olarak ise donanmanın gemi ve denizaltılarla güçlendirilmesi işi tamamlandı. Bu süreçte Hollanda'dan 1928 yılında Birinci İnönü ile İkinci İnönü denizaltıları, İtalya'dan 1931-1932 tarihleri arasında Tınaztepe, Kocatepe, Adatepe ile Zafer muhripleri, Sakarya ile Dumlupınar denizaltıları, Denizkuşu, Doğan ve Martı hücumbotları donanmaya dahil edildi. Her ne kadar 1929 ekonomik buhranı sonucu 1930 yılında Yunanistan'la imzalanan ve iki ülkenin de bir deniz silahlanması yarışına girmesini önleyen anlaşma yürürlükte olsa da genç cumhuriyet deniz kuvvetlerini geliştirmek için bütün olanaklarını kullanmaktaydı (Başak, 2023: 110-111). 1935 yılına gelindiğinde ise biraz da planlama haricinde olmak üzere İspanya'dan Gür denizaltısı, 1936 yılında da Almanya'dan Erkin denizaltı ana gemisi alınarak donanma envanterine katıldı (Uyaniker, 2021: 1-2).

Böylece bizzat Atatürk ve donanmanın komuta kademesinin belirlediği strateji, başarıyla uygulandı ve donanma teçhizat, tesis ve eğitim bakımlarından ciddi şekilde takviye edilmiş oldu. Aslında gelinen bu aşama, belirlenen stratejinin ilk ayağıydı. Artık stratejinin ikinci ayağına yani donanmanın Türk dış politikasını uluslararası arenada desteklemesi aşamasına geçilmesinin zamanı gelmişti. Bu kararın uygulandığı ilk faaliyet, donanmanın Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü törenlerinde kullanılması oldu (1933 Akdeniz Manevraları, 1934: 1-105). Atatürk, yeni Türkiye'nin

kuruluşunu uluslararası çapta yapılacak etkinliklerle ve yabancı devlet temsilcilerinin katılımıyla kutlamak istiyordu. İcra edilecek olan Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü törenleri bu anlamda büyük bir fırsat olarak görüldü ve dünyanın dikkatini Cumhuriyet donanmasının üzerinde toplayacak bir planlama yapıldı. Bu plana göre Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın katılacağı 16 Haziran 1933 gününden 29 Ekim'e kadar devam eden Cumhuriyetin onuncu yıl dönümünü anma etkinliklerinin ortasına gelecek biçimde 2-22 Eylül 1933 tarihleri arasında İzmit ve Antalya kıyılarında 20 gün sürecek bir donanma manevrası yapılacaktı (Arşiv-1: 1933-MK/1-8; Arşiv-2: 1933-61; Arşiv-3: 1933-MK/3; Arşiv-4: 1933-MK/9; Arşiv-5: 1933-MK/10). Yapılan plan doğrultusunda 20 günlük periyotta gerçekleştirilen manevralarla eldeki çağın en modern gemi ve denizaltılarının üstün manevra kabiliyeti, tahrip gücü ve bu unsurların Türk donanma personeli tarafından başarıyla kullanıldığı tüm Dünyaya gösterilmiş oldu (1933 Akdeniz Manevraları, 1934: 1-105; Arşiv-6: 7322-7324; Arşiv-7: 11081; Arşiv-8: 18961).

Türk donanmasının Türk dış politikasını uluslararası arenada desteklemesi faaliyetlerin ikinci uygulaması, Montrö Boğazlar Sözleşmesi görüşmeleri sırasında hayata geçirildi. Bilindiği gibi son olarak Lozan Barış Antlaşması ile "Milletlerarası Boğazlar Komisyonu" idaresine bırakılan ve Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyen bir statüde bulunan Boğazların, en kısa sürede tam olarak kontrol altına alınması istenmekteydi. Bunun için Dünyadaki gelişmeler yakından izleniyor, bir fırsat kollanıyordu. Bu fırsat İtalyan lider Mussolini'nin Türkiye aleyhinde yaptığı konuşmalar, 12 Ada hakkında söyledikleri ve donanmasıyla Akdeniz çevresinde yaptıkları ile yakalandı. Yaşanan bu durumu lehine kullanmayı düşünen Türkiye, Lozan'da kabul edilen Boğazlar ile ilgili statüyü değiştirmek amacıyla Milletler Cemiyetine başvurdu. Kısa zaman sonra yaşanan gelişmeler neticesinde Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasıyla sonuçlanan süreç yaşandı (Armaoğlu, 2005: 344; İnan, 1995: 40-46.). İşte bu periyotta Türk donanması, görüşme sürecinde masadaki Türk heyetinin elini güçlendirmek ve Türk dış politikasına stratejik anlamda katkı sağlamak üzere manevralar yaptı. Bu kapsamda 2-23 Nisan 1936 tarihleri arasında Karadeniz manevrası, 7-28 Mayıs ve 15-27 Temmuz 1936 tarihleri arasında iki aşamalı olarak icra edilen Marmara manevrası ve 5-28 Ağustos tarihleri arasında Ege manevraları gerçekleştirildi. Hatta Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalandığı 20 Temmuz 1936 günü, planlanan donanma manevraları sürecinin ortasına denk geldi (Arşiv-9: 1936-57; Arşiv-10: 1936-57; Arşiv-11: 1936-5; Arşiv-12: 7322-7324; Arşiv-13: 20328; Arşiv-14: 1936-17; Arşiv-15: 1936-69; Arşiv-16: 7322-7324; Arşiv-17: 7322-7324; Arşiv-18: 23390; Arşiv-19: 1936-57; Arşiv-20: 1936-69). Kısaca ifade etmek gerekirse Türk donanması, Montrö Boğazlar Sözleşmesi periyodunda tarihi bir vazife ifa etmiş oldu. Donanma tarafından ortaya konulan bu faaliyetlerin de etkisiyle, dünya ülkelerinin çoğunluğunun ittifakıyla

Boğazlar Türk kontrolüne bırakıldı (*Türk Deniz Kuvvetleri Tarihçesi 1935-1950 II, Tarihsiz: 21-23*).

Donanmanın stratejik bir unsur olarak kullanıldığı en önemli faaliyet ise Malta ve Fallar'e yapılan ziyaret oldu. Bu ziyaret, gemilerin 16 Kasım 1936 günü İstanbul'dan hareket etmesiyle başladı ve 4 Aralık 1936 günü İzmir'e ulaşmalarıyla sona erdi. Ziyarete donanmanın en önemli muharip unsurları olan Yavuz kruvazörü, Zafer, Tınaztepe, Kocatepe ve Adatepe muhripleri, Dumlupınar, Sakarya, Gür ve Birinci İnönü denizaltıları ile Erkin denizaltı ana gemisi katıldı. Donanmanın yaptığı bu ziyaret ile birçok amaç gerçekleştirilmiş oldu. Öncelikle donanma uluslararası arenada gövde gösterisi yaparak savaşa hazırlık durumunu açıkça ortaya koydu ve yeterliliğini tüm dünyaya ispat etti. Ayrıca bu ziyaret, Montrö görüşmeleri sırasında başlayan Türk-İngiliz ilişkilerinin gelişmesine ve Türk-Yunan yakınlaşmasının ilerlemesine de vesile oldu. Böylece savaş yorgunu yeni kurulmuş bir ülkenin donanması, 1930'lar Türkiye'sinde böylesine önemli ve uzun soluklu bir faaliyeti, tüm dünyanın takdirini toplayarak ve hatasız bir şekilde yerine getirerek dünyanın saygın donanmalarından birine dönüştü (Uyanıker, 2021: 1-222).

Bu makalede, Türk donanmasının İngiliz hakimiyetindeki Malta adasını ziyaretinin hemen sonrasında gerçekleşen ve Türk-İngiliz yakınlaşmasının zirve noktasına ulaştığını gösteren bir olay olan, Kocatepe muhribinin İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme törenine iştirak etmesi süreci ele alındı. Bahsi geçen süreçte Türk-İngiliz ilişkileri hiç olmadığı kadar iyiydi. Montrö Boğazlar Sözleşmesi görüşmeleri periyodunda İngiltere'nin Türkiye'nin yanındaki tutumu ve Türk donanmasının Malta adasını ziyareti, iki ülke arasındaki ilişkileri zirve noktasına taşıdı. Bunun bir göstergesi olarak da Kocatepe muhribi İngiltere'ye gönderilerek İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme töreninde gerçekleşen savaş gemilerinin katıldığı deniz geçit merasimine iştirak etti.

1. Taç Giyme Törenine Katılma Konusunda Karar Verme Süreci ve Başbakan İsmet İnönü'nün Londra'ya Gidişi

İngiltere Kralı VIII. Edward'ın 20 Ocak 1936 tarihinde başlayan saltanat süreci, tahttan kendi isteğiyle çekildiği 11 Aralık 1936 tarihine kadar sürdü. VIII. Edward'ın tahttan çekilme nedeni, ikinci evliliğini yapmış olan Amerikalı Bayan Simpson ile evlenmek istemesiydi. Ancak bu evlilik talebi ne kraliyet ailesi ne İngiltere kilisesi ve ne de başta Başbakan Stanley Baldwin olmak üzere İngiliz devlet erkânı tarafından onaylandı. Hatta VIII. Edward'ı bu evlilikten vazgeçirmek için birçok girişimde bulunuldu. Fakat kral, özel hayatını kendisine yapılan bu tür tavsiyelere göre şekillendiremeyeceğini belirterek yapılan tüm teklifleri reddetti ve Bayan Simpson ile evleneceğini Başbakan Baldwin'e ilettili. Bunun üzerine İngiltere hükümeti 2 Aralık 1936 günü VIII. Edward'a, bu izdivacın onaylanamayacağını bildirdi. Ardından Kral VIII. Edward, tahttan feragat

ettiğini gösteren belgeyi 10 Aralık günü hükümete iletti. Bu feragat belgesi İngiliz meclisinde 11 Aralık günü onaylandı ve VIII. Edward aynı gün ülkeyi terk etti. Yerine 12 Aralık günü kardeşi VI. George tahta çıkarıldı (*Cumhuriyet*, 1936: 1, 7; *Cumhuriyet*, 1936: 3, 7; *Cumhuriyet*, 1936: 1, 7; *Cumhuriyet*, 1936: 1, 2, 8; *Cumhuriyet*, 1936: 1, 3; *Cumhuriyet*, 1936: 1, 8).

Türkiye, bu ani gelişme sonrasında duyarsız kalmayarak güçlü ilişkilere sahip olduğu İngiltere’de 12 Mayıs günü yapılacak taç giyme törenine Başbakan İsmet İnönü ile iştirak etme kararı aldı. Başbakan İnönü, bu ziyaret için Harp Filosu Komutanı Albay Şükür Okan’ı¹ da yanında İngiltere’ye götürecekti. Bu üst düzeyde yapılacak ziyaret, Türkiye’nin İngiltere ile olan siyasi ve diplomatik ilişkilerine verdiği değeri ve ikili ilişkilerin düzeyinin göstergesi olarak son derece önemliydi. Uluslararası değeri çok büyük böylesine bir organizasyonda Türkiye’nin başbakan düzeyinde temsil edilmesi, genç cumhuriyetin Dünya ölçeğinde görünürlüğünü artıracaktı (*Cumhuriyet*, 1937: 1, 7; *Cumhuriyet*, 1937: 1, 7; *Cumhuriyet* 1937: 1, 3, 4).

Türkiye, yeni Kral VI. George’un tahta çıkması şerefine Spidhead’de düzenlenecek olan ve 20 Mayıs günü icra edilecek deniz geçit törenine de Kocatepe muhribiyle ayrıca katılma kararı aldı. Alınan bu kararın da çeşitli sebepleri bulunmaktaydı. Bu sebeplerin başında Türk donanmasına 1931 yılında katılan ve donanmanın en modern savaş platformlarının başında gelen Kocatepe muhribinin, dünya donanmalarının yer alacağı böylesine büyük bir organizasyonda sergilenmek istenmesi gelmekteydi. Bununla birlikte Türkiye’den İngiltere’ye bir savaş gemisinin gönderilmesi, Türk donanma personelinin ciddi uzaklıktaki mesafelere harekât yapabileceğini ve sahip olunan modern savaş platformlarına Türk personelin hâkimiyet kabiliyetini de gösterecekti. Bu sayede Türkiye’nin, bulunduğu coğrafyada güçlü bir donanma meydana getirdiği ve içinde bulunan çağın tüm savaş ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılayabilecek bir kuvvette sahip olduğunun altı çizilecekti. Ayrıca Kocatepe muhribinin seyir kabiliyeti, İngiliz limanlarına giriş çıkışlardaki kusursuz manevra yeteneği ve İngiliz limanlarında demirliken yapılan eğitimler ile donanma personelinin eksiksiz bir intizam içerisindeki davranışları, Türk donanmasının geldiği noktanın tüm dünyaya sergilenmesine vesile olacaktı.

¹ Albay Şükür Okan, 13 Mart 1930 tarihinde Donanma Komutan Vekilliği görevine atandı. Ancak Donanma Komutanlığı makamı 24 Kasım 1931 senesinde kaldırılıp yerine "Harp Filosu" isminde bir komutanlık makamı oluşturuldu ve Albay Okan Harp Filosu Komutanı oldu. Bu uygulama 30 Eylül 1935 tarihin kadar devam etti ve bu tarihte Donanma Komutanlığı makamı yeniden oluşturularak Tuğamiral türbesine yükselen Okan Donanma Komutanı yapıldı. Tuğamiral Okan, 30 Ağustos 1935 tarihinde Tuğamiral, 30 Ağustos 1936 tarihinde Tümamiral ve 30 Ağustos 1939 tarihinde Koramiral oldu. 14 Temmuz 1945 tarihinde yaş haddinden emekliye sevk edildi (Arşiv-21; *Türk Deniz Kuvvetleri Tarihiçesi 1923-1935 I*, Tarihsiz: I-54).

Kocatepe muhribinin İngiltere’de icra edilecek söz konusu faaliyete katılmasıyla, kurucu lider Atatürk’ün önderliğinde şekillenen yeni devlet ve bu yeni devletin yurttaş prototipi ile oluşturulmaya çalışılan çağdaş kültür ve medeniyet, dünyaya tanıtılmaya çalışılacaktı. Esasında bu tanıtım düşüncesi donanmanın Malta ve Faller ziyaretleri periyodunda başarıyla gerçekleştirilmişti. Bu ziyaretler sırasında İngiliz ve Yunan siyasetçi ve askerlerin yaptıkları övgü dolu açıklamalara bakıldığında modern ve Avrupalı esaslara dayalı bir devlet kurulduğu mesajının verildiği görülmektedir (Uyaniker, 2021: 181). İngiltere’deki törene katılacak Kocatepe muhribi personeli de verilen bu mesajları daha kalıcı hale getirmeye çalışacaktı.

Taç giyme törenine katılmak üzere özel olarak seçilen Kocatepe muhribi gibi geminin komutanı da özel olarak belirlendi. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni ve donanmasını temsil edecek geminin komutanının belirlenmesinde bu kadar hassas davranılması da son derece doğaldı. Çünkü faaliyetler sırasında yapılacak her türlü hata devlete ve onun donanmasına fatura edilecekti. Bu nedenle Kocatepe muhribinin komutanlığına donanmanın en gözde subaylarından biri olan Deniz Kurmay Binbaşı Sadık Altıncan atandı. Bu atama, seyirden çok kısa bir süre önce 10 Şubat 1937 tarihinde gerçekleştirildi. Donanmanın en iyi yetişmiş subaylarından olan Binbaşı Altıncan, İngilizce ve Almanca bilen ve 8 Haziran 1950 tarihinde Deniz Kuvvetleri Komutanlığına kadar yükselecek kalitede bir subaydı. Geminin komutanının seçiminde bile bu kadar özenli davranılarak hassasiyet gösterilmesi, Türk İngiliz ilişkilerine verilen önemin büyük göstergelerindendi (Arşiv-22; Donanma Komutanlığı Tarihçesi, 1995: II-15; Büyüktuğrul, Tarihsiz: 91).

Türkiye’nin başbakan düzeyinde ve bir savaş gemisinin iştirakiyle katılım sağlamaya karar verdiği süreçte, aralık ayından itibaren yeni kral için düzenlenecek taç giyme töreni hazırlıkları devam etmekteydi. Bu hazırlıklar Mayıs ayına gelindiğinde tamamlanma aşamasına geldi. Başbakan İsmet İnönü Mayıs’ın 12’sinde yapılacak törene katılmak üzere 4 Mayıs günü trenle Ankara’dan İstanbul’a geldi. Başbakan İnönü 5 Mayıs günü Sirkeci Garı’ndan saat 21.30’da hareket eden Semplon ekspresi ile yanında Ordu Müfettişi Orgeneral Kazım Orbay ve Harp Filosu Komutanı Albay Şükür Okan ile İstanbul’dan ayrıldı. 6 Mayıs günü saat 14.00’da Sofya’ya ulaşan treni Bulgar Kralı Boris karşıladı. 10 dakika kadar süren görüşme sonrasında tren yoluna devam etti. 7 Mayıs günü İsviçre’nin Lozan şehrine giden başbakan, burada kısa süren temaslarda bulundu ve 8 Mayıs günü saat 08.55’te Paris’e ulaştı. Başbakan İnönü burada Fransa Başbakanı B. Blum ile öğle yemeğinde buluştu. Akşam yemeğinde de Fransa Dışişleri Bakanı B. Delbos tarafından ağırlandı. Bu görüşmeler sırasında Balkanlar, Akdeniz’de yaşanan gelişmeler ve Türkiye-Suriye sınır meseleleri ele alındı. Fransa’daki temalarını tamamlayan Başbakan İnönü 9 Mayıs sabahı trenle Londra’ya hareket etti. Kendisini istasyonda Fransa Başbakanı B. Blum uğurladı. Aynı günün akşamı

Londra'ya ulaşan Başbakan İnönü, Türk Büyükelçiliği'ne yerleşti (*Cumhuriyet*, 1937: 1, 4, 7; *Açıksöz*, 1937: 1, 2; *Akşam*, 1937: 1, 2, 4, 5, 10).

2. Seyir Öncesinde Yapılan Hazırlıklar, Seyir Süreci ve İngiltere'ye Varış

İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme törenine başbakan düzeyinde katılma kararı verildiğinde, Kocatepe muhribinin de 20 Mayıs günü yapılacak deniz geçit töreninde yer alması planlandı. Kocatepe muhribi Genelkurmay Başkanlığı tarafından 10 Mart 1937 tarihinde bu görev için özel olarak seçildi (Arşiv-23) ve süratle seyir hazırlıklarına başlandı. Öncelikle seyir için gerekli olan mazot ihtiyacı sorununun çözülmesi gerekmekteydi. Çünkü Kocatepe muhribinin alacağı mazot onu İngiltere'ye kadar götürmeye yetmeyecekti ve yolda mazot alınması gerekmekteydi. Yapılan hesaplamalara göre geminin mazotu onu ancak Cebelitarık'a kadar götürebilecekti ve seyir süresince ilave olarak toplam 1000 ton mazot alınmasına ihtiyaç duyuluyordu. Bu sorunu çözmek için Türkiye'de bulunan Schell ile Sokoni şirketleriyle temas kuruldu. Sorunun çözülememesi ihtimaline karşılık ise İngiliz bahriyesi ile irtibat kurularak mazotun bedeli karşılığında alınması için teklifte bulunuldu (Arşiv-24: 1937-50). Yapılan yazışmalar neticesinde gemi için ihtiyaç duyulan mazotun Cebelitarık'ta verilmesi için gerekli tedbirler alındı. Hatta gemi için verilecek mazotun evsafı hakkında da bilgi verildi. Bu mazotun Türkiye'de kullanılan mazotun evsafından kalın ve kalori miktarı olarak da düşük olduğu ve kazan memelerini kirletecek olduğu bilgisi alınmasına rağmen, böylesine mühim bir görev için bu durumun göze alınabileceği değerlendirildi (Arşiv-25: 1937-50/155/1; Arşiv-26: 1937-50/155/2; Arşiv-27: 1937-50/155/3; Arşiv-28: 1937-50/155/4; Arşiv-29: 1937-50/155/5; Arşiv-30: 1937-50/155/6).

Gemi için gerekli su ve yağ ihtiyaçlarının ise yapılan yazışmalar neticesinde İngiliz donanmasının stoklarından karşılanması kararlaştırıldı. İngiltere Deniz Ataşesi Kurmay Binbaşı Rifat Özdeş'in 8 Nisan tarihinde Londra'dan gönderdiği raporda Cebelitarık'ta alınacak yağın her tonunun 5,5 şilin olduğu ve bu yağın gemiye basılması için ayrıca para ödeneceği bildirildi. Buradan alınacak suyun tonunun da 6,6 şilin, su tankerinin her saatinin ise 18,9 şilin olduğu söylendi. Ayrıca raporda Kocatepe muhribinin Portsmouth limanında alacağı yağın tonunun 5,5 şilin olduğu ve gemiye basmak için yine ayrıca ücret verileceği ifade edildi. Buradan alınacak suyun tonunun ise 3,9 şilin olduğu su tankerinin saatinin de 30 şilin olduğu iletildi (Arşiv-31: 1937-20). Alınan bu bilgi sonrasında yapılan değerlendirme neticesinde bildirilen yağ fiyatlarının yüksek olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine gemi için gerekli yağların Türkiye'deki şirketlerden temin edilmesine ve gemide stoklanmasına karar verildi. Suyun ise gemide stoklanması imkânı olmadığı için Cebelitarık ve Portsmouth limanlarından alınması uygun görüldü (Arşiv-32: 1937-20; Arşiv-33: 1937-50/77/8-9; Arşiv-34: 1937-50/77/10-11).

Seyir sırasında gemiye alınması gerekli mazotun parası ve yaklaşık bir buçuk ay sürecek seyir ve seyirde personele verilecek harcırah ile liman, kılavuz, ziyafet ve muhabere masraflarına karşılık 5000 İngiliz liralık serbest döviz ile 10000 liraya kadar pazarlık yetkisi verilmesi, Bakanlar Kurulu tarafından 30 Mart 1937 tarihinde kararlaştırıldı (Arşiv-35: 1937-54/23/6; Arşiv-36: 1937-54/23/2; Arşiv-37: 1937-54/23/3). Ayrıca seyir sırasında ihtiyaç duyulacak yiyecek ve içecek ile her türlü levazım malzemelerinin pazarlık usulü ile alınabilmesi için Kocatepe muhribi komutanı Kurmay Binbaşı Sadık Altıncan'ın başkanlığında Levazım Yüzbaşı Şekip Altuntuğ ve Makine Yüzbaşı Ulvi Kaya Gündüz'den müteşekkil bir heyet oluşturuldu (Arşiv-38: 1937-50; Arşiv-39: 1937-54/23/1; Arşiv-40: 1937-54/23/4; Arşiv-41: 1937-54/23/5).

Denizde icra edilecek geçit töreninin yapılacağı Speathead'de Kocatepe muhribinin demirleyeceği mevki ile alakalı da girişimlerde bulunuldu. Kocatepe muhribinin sahil ile irtibatını sağlayacak vesaitinin az olması ve gemide 20 subay, 2 gedikli subay, 5 Deniz Harp Okulu öğrencisi, 60 astsubay ve 129 er/erbaş bulunması bu planlamayı zorunlu kılıyordu. Sorunun çözümü için geminin sahile yakın bir yere demirletilmesi ve gemi emrine bir stimbot gibi büyükçe bir vasıtanın verilmesi için İngiltere donanmasına bir talep yazısı gönderildi (Arşiv-42: 1937-50/77/1-3; Arşiv-43: 1937-50/77/4-6).

Personelin üniformaları için de birtakım tedbirler düşünüldü. Kocatepe muhribi personelinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni temsil ettikleri düşünülerek devletin manevi şahsiyet ve gücünü layıkıyla temsil edecek şekilde giydirilmelerine karar verildi ve gerekli önlemler alındı. Gemide görevli astsubay ve erlere birer kat kışlık, ikişer kat da yazlık üniforma verildi. Bu elbiselerin gemiye gönderilecek terzilerle ölçü aldirtmak suretiyle yapılması Deniz Dikimevi Müdürlüğüne bildirildi. Yapılan planlama üzerine Deniz Dikimevi Müdürlüğünden görevlendirilen terzi, 31 Mart günü gemiye gelerek elbise ölçülerini aldı. Ayrıca personele verilecek bu üniformalardan bir kat kışlık bir kat da yazlık olanların İngiltere dönüşü Deniz Dikimevi Müdürlüğüne iade edilmesi direktifi verildi. Bu direktifin nedeninin ise donanmaya ayrılan bütçe yetersizliği olduğu belirtildi (Arşiv-44: 1937-27; Arşiv-45: 20329).²

İngiltere seyahati sırasında yabancı subay ve konuklara ikram edilmek üzere, subay büfesi için gerekli malzemelerin Türkiye'den ayrılmadan önce alınması kararlaştırıldı. Bunun yanında bozulma ihtimaline karşı kullanım süresi uzun olmayan yiyecek malzemelerinin İngiltere'den temin edilmesi maksadıyla bir ödenek tahsis edildi. Bu tür malzemelerin İngiltere'den alınması yönünde bir planlama yapıldı. İlâveten yabancı misafirlere ikram

² Genelkurmay Başkanlığı daha sonra verdiği bir emirle seyir için verilen üniformaların toplanılmayacağını, ileride yapılacak başka bir ziyarette kullanılmak üzere muhafaza edilmesi emrini verdi (Arşiv-46: 1937-19/101-1; Arşiv-47: 1937-19/101-2).

edilmek üzere Türkiye’de üretilen içki ve sigaralardan ihtiyaç miktarı kadar alınması çalışmalarına başlandı (Arşiv-48: 1937-45/123-1; Arşiv-49: 1937-45/123-2).

Çözülmesi gereken sorunlardan biri de deniz geçit töreninin yapılacağı güne kadar Kocatepe muhribinin hangi limanda bekleyeceğiydi. Bilindiği üzere tören Speathead’de icra edilecekti. Ancak Speathead limanında etkili olan met cezir, kötü hava ve rüzgâr nedeniyle Kocatepe muhribinin deniz geçit törenine kadar başka bir limanda beklemesi hususu İngiliz donanma temsilcilerine iletildi. Çünkü bu limanda demirliyen gerek geminin gerekse mürettebatın temizliği ve aynı zamanda geminin boyanması işlerinin başarılmasının zor olacağı değerlendirildi. Bunun üzerine İngilizler, Kocatepe muhribinin tören gününe kadar Portsmouth limanında bekleyebileceğini ve bu yönde hazırlık yapıldığını ilettiler. Bununla birlikte eğer tören tarihine kadar başka bir gelişme olur da bu liman uygun olmazsa, geminin deniz geçit törene kadar beklemesi için buraya yakın bir başka liman ayarlanacağı bilgisi verildi (Arşiv-50: 1937-20/28/1; Arşiv-51: 1937-20/28/2-3; Arşiv-52: 1937-50/77/8-9; Arşiv-53: 1937-50/77/10-11).

Bir taraftan da Donanma Komutanlığı, seyir için hazırlıkların koordinasyonu sağlıyordu. Bu noktada geminin uzun sürecek gidiş ve dönüş yolunda olası makine ve diğer teçhizatında yaşanabilecek arızaları tespit etmek ve bunların giderilmesini sağlamak amacıyla, Deniz Fabrikaları Umum Müdürlüğüne bir yazı yazarak gerekli çalışmaların başlanmasını istedi. Buna göre Kocatepe muhribinin güverte, makine, top, torpido, elektrik ve telsiz kısımlarının kontrollerinin yapılması ve gerekli görülen tadilatların bir an önce bitirilmesi talep edildi. Bunun üzerine Deniz Fabrikaları Umum Müdürlüğünün ilgili kısımları, Kocatepe muhribinin kontrollerini yaparak bakım faaliyetlerine başladı (Arşiv-54: 1937-16). Zaten bu süreçte Heybeliada’da bulunan Kocatepe muhribi 16 Mart günü saat 12.00’da bakım faaliyetleri için buradan ayrıldı ve saat 15.00’da Gölcük’e demirledi. Hemen ardından Deniz Fabrikaları’na bağlı makine, kazan, inşaiye, elektrik, motor ve tesviye atölyeleri gemi üzerinde çalışmaya başladı. 14 Nisan’a kadar aralıksız bir şekilde Gölcük’te devam eden çalışmalar tamamlanarak aynı gün Kocatepe muhribi saat 09.00’da Gölcük’ten demir aldı ve Haliç’e gitti. Haliç’te geminin mavi renge boyanması ve seyir sırasında ihtiyaç duyacağı iase, ibate, makine ve motor yağı gibi eksikleri tamamlandı. Bu sırada seyir sırasında yaşanması muhtemel arızaları gidermek üzere seyre katılması kararlaştırılan Hamit Usta ve kaynakçı İhsan Usta 25 Nisan günü gemiye katılış yaptı. Geminin tüm eksiklerinin tamamlanmasının ardından Kocatepe muhribi, 26 Nisan günü saat 05.00’da Haliç’ten çıkarak saat 06.50’de Heybeliada’da bulunan Zafer

muhribine aborda³ oldu. Daha sonra Zafer muhribinden seyir için 24 ton mazot alındı. Saat 13.00'da Harp Filosu Komutanı Albay Şükür Okan gemiyi seyir hazırlıkları kapsamında denetledi. Sonrasında Kocatepe muhribi saat 14.20'de Heybeliada'dan hareket ederek saat 15.08'de Haydarpaşa önüne demirledi (Arşiv-55: 1937-21/45-1; Arşiv-56: 1937-23; Arşiv-57: 1937-21/45-2; Arşiv-58: 1937-50/77-7; Arşiv-59: 1937-50/156; Arşiv-60: 1937-16; Arşiv-61: 20329).

Artık Kocatepe muhribi her türlü hazırlığını tamamlamış olarak İngiltere'ye harekete hazır. Geminin seyre çıkması noktasındaki son faaliyet olarak 27 Nisan günü saat 08.00'da Mehmet Kaptan su gemisinden 50 ton su alındı. Böylece son ekşiğini de tamamlayan Kocatepe muhribi, saat 16.00 Haydarpaşa önünden demir alarak seyre başladı. 28 Nisan günü saat 22.04'te Mataban fenerini bordalayan gemi, Ege Denizi'nden çıkarak İon Denizi'ne girdi. 30 Nisan günü saat 09.00'da Tunus Körfezi açıklarından geçildi. 1 Mayıs günü saat 05.00'da Jijel önlerine, 2 Mayıs günü saat 14.00'da Cezayir hizasına gelindi. 3 Mayıs günü saat 10.00'da Cebelitarık limanına İngiliz Repulse kruvazörünün⁴ yanındaki şamandıraya bağlandı. Saat 11.00'da Cebelitarık'taki donanma üssünün komutanının ziyarete üzere Filotilla Komodoru Kurmay Yarbay Bilal Talu gemiden ayrıldı. Yarbay Talu ziyaretin tamamlanmasıyla gemiye döndü ve üs komutanı saat 11.30'da Kocatepe muhribine iadeiziyarete bulundu. Saat 12.00'da ise Yarbay Talu yanında Binbaşı Altınca ile Cebelitarık Valisi General Harington'un evine ziyarete gitti. Bu ziyarette general, Türkiye'nin son dönemde gösterdiği gelişimi yakından takip ettiğini, İstanbul'dan ayrıldıktan sonra ilk defa Türk bayrağı gördüğünü ve bunun kendisini çok memnun ettiğini belirttikten sonra Cumhurbaşkanı Atatürk ile Başbakan İnönü'ye saygı ve sevgilerinin iletilmesi dileğinde bulundu. 4 Mayıs günü faaliyetleri ise saat 10.15'te 289 numaralı Amerikan destroyerinin komutanının gemiyi ziyarete gelmesiyle başladı. Saat 11.00'da Yarbay Talu iadeiziyarete gitti. Saat 11.30'da ise Repulse kruvazörünün komodoru Kocatepe muhribine geldi. Öğle yemeği için Yarbay Talu ve Binbaşı Altınca Cebelitarık Valisi General Harington'un evine gitti. Saat 16.00'da muhribin seyir sırasında eksilen mazotunu tamamlamak üzere daha önceden yapılan plana uygun olarak 48,90 ton mazot alındı. Akşam da Cebelitarık'da görevli en kıdemli Amiral Yarbay Talu ve Binbaşı Altınca'ı dağ köşküne oturmaya davet etti (Arşiv-62: BCA; Arşiv-63: 20329).

³ Aborda (Alongside): Bir geminin diğer bir gemiye ya da bir iskeleye veya rıhtıma bordadan yanaşması eylemidir (Seri, 2009: 2).

⁴ I. Dünya Savaşı esnasında İngiltere Kraliyet donanması adına John Brown & Company tarafından 8 Ocak 1916 tarihinde suya indirildi. 242 metre boyunda 31 metre genişliğinde ve 31.5 knot hızındaydı. II. Dünya Savaşı sırasında Singapur'dan ayrıldıktan iki gün sonra Japon bombardıman uçakları tarafından 10 Aralık 1941 tarihinde batırıldı (*T. Fred Jane's, All The World Fighting Ships 1937-1938*; 30; URL-2).

Cebelitarık limanındaki faaliyetlerini tamamlayan Kocatepe muhribi 5 Mayıs günü saat 09.00'da İngiliz London kruvazöründeki⁵ amirali selamlayarak limandan ayrıldı. Atlas Okyanusu'na açıldıktan bir süre sonra Cebelitarık'ın kıdemli amirali çektiği telsiz mesajıyla iyi dileklerini bildirdi. Bu mesaja aynı şekilde teşekkür edilerek cevap verildi. Yoluna devam eden muhrip saat 19.00'da Annaba önlerinden geçerek 6 Mayıs günü saat 10.29'da Farilhoes fenerini bordaladı. 7 Mayıs günü saat 14.00 sularında Biskay Körfezi'ni geçen Kocatepe muhribi, 8 Mayıs saat 18.00 civarında Normandia kıyılarını geçti. 9 Mayıs günü Catharine fenerini gören gemi, 10 Mayıs günü saat 13.00 civarında Portsmouth'a ulaştı. Limanın açığında İngiltere Deniz Ataşesi Kurmay Binbaşı Rifat Özdeş ve İngiliz mihmandar subaylar bir deniz motoruyla Kocatepe muhribine geldi ve gemi saat 14.00'da liman içindeki bir şamandıraya bağlandı (Arşiv-64: BCA; Arşiv-65: 20329).

3. İngiltere'de Liman Periyodunda Yaşananlar ve Deniz Geçit Merasimi

Kocatepe muhribi 10 Mayıs günü Portsmouth limanına ulaştıktan sonra ilk iş olarak saat 15.00'da Filotilla Komodoru Kurmay Yarbay Bilal Talu, Ataşe Binbaşı Özdeş ile Portsmouth Başkomutanı Amiral Fisher'i ziyarete gitti. Amiral konuklarını tarihi HMS. Victory gemisinde kabul etti. Bu ziyaretin ardından Portsmouth Belediye Başkanı F.G. Spickrell ziyarete edilmek istense de makamında olmadığı için ziyaret gerçekleşmedi. Yarbay Bilal Talu ve Ataşe Binbaşı Özdeş gemiye döndükten sonra Amiral Fisher Kocatepe muhribine iadeiziyarete bulundu. Saat 17.00'da Royal Military Academy komutanı yanındaki heyetle birlikte gemiyi ziyarete geldi. Akşam saat 18.00'da Komodor Yarbay Talu ve gemi komutanı Binbaşı Altıncan yanlarında gemi subaylarından bir grupla birlikte Royal Military Academy'e akşam yemeğine gitti (Arşiv-66: BCA; Arşiv-67: 20329).

İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme töreni 12 Mayıs günü Londra'daki Westminster kilisesinde yapılacaktı. Bu törene Kocatepe muhribinden Komodor Kurmay Yarbay Bilal Talu ve gemi komutanı Kurmay Binbaşı Sadık Altıncan yanlarında iki subayla birlikte katılacaktı. Ayrıca 20 Mayıs günü Speathead'de denizde icra edilecek geçit törenine katılacak 17 ülkeye ait savaş gemisinden 12 Mayıs tarihine kadar İngiltere'ye ulaşan gemilerin personeli de Londra'da hazır bulunacaktı. ABD'nin New York zırhlısından 10, Arjantin'in Moreno zırhlısından 10, Yunanistan'ın Georgios Averoff kruvazöründen 9, Japonya'nın Asigara kruvazöründen 8, Küba'nın Küba kruvazöründen 4, Portekiz'in Bartholomeu Diaz kruvazöründen 3

⁵ İngiliz donanması adına Portsmouth tersanesinde imal edilerek 14 Eylül 1927 tarihinde göreve başladı. 193 metre uzunluğunda, 20 metre genişliğinde ve 32 knot süratindeydi. II. Dünya Savaşı'nda aktif olarak görev yapan kruvazör, 3 Ocak 1950 tarihinde hizmetten ayrıldı (T.Fred Jane's, *All The World Fighting Ships 1937-1938*: URL-3).

personelin törene iştirak ettirilmeleri planlandı (*West Sussex Gazette*, 1937: 14; *Portsmouth Evening News*, 1937: 9, 14).

Tören, Kral VI. George'un saat 09.20'de Westminster kilisesine girişiyle başladı. Canterbury piskoposunun idare ettiği dini ayinin ardından kral saat 12.32'de tacını giydi. Bu haber aynı anda Portsmouth limanında bulunan gemilere ulaştı. Kralın taç giydiği haberi üzerine alay sancakları çekilmiş olan Kocatepe muhribi personeli, diğer gemilerin personeli gibi saygı duruşu pozisyonu aldı. Bu sırada diğer gemiler 21 pare top atışı gerçekleştirdi. Kocatepe muhribi merasime top atışıyla eşlik etmedi (Arşiv-68: 20329; İngiltere Kralı Dün Çok Muhteşem Merasimle Taç Giydi", *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1937, 1, 6; *Kurun*, 1937: 1, 7; *Son Telgraf*, 1937: 1, 2; *Tan*, 1937: 1, 10; *Son Posta*, 1937: 1, 9; *Ulus*, 1937: 1, 5).

Kral VI. George'un taç giyme törenine iştirak edenler arasında Başbakan İnönü de bulunmaktaydı. Kilisede yapılan tören sonrasında Başbakan İnönü, mayıs ayının 20'sinde Spidhead'de yapılacak ve Kocatepe muhribinin de katılacağı deniz geçit töreninde bulunmak üzere İngiltere'de kalmaya devam etti. İnönü bu süreçte, dünya ölçeğinde yaşanan gerginlikler nedeniyle Türkiye'nin uluslararası anlamda ilişkilerinin güçlendirilmesi için birçok diplomatik temasta bulundu. Bu temaslarda ön plana çıkanlar İngiltere Başbakanı Stanley Baldwin, İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden, İngiltere Maliye Bakanı Neville Chamberlain, Sovyet Rusya Dışişleri Bakanı Maxim Litvinov ve Polonya Dışişleri Bakanı Jozef Beck ile yapılan görüşmeler oldu (*Cumhuriyet*, 1937: 1, 3, 5; *Ulus*, 1937: 1, 3; *Yeni Asır*, 1937: 1, 3; *Tan*, 1937: 1; *Son Telgraf*, 1937: 1, 2).

Bir taraftan da İngiliz donanmasınca denizde icra edilecek geçit törenine iştirak etmek maksadıyla İngiltere'ye gelen misafir savaş gemilerinin personeli için 20 Mayıs tarihine kadar sürecek gezi, yemek, parti, sinema ve tiyatro faaliyeti gibi etkinlikler organize edildi. Bunlar (*Portsmouth Evening News*, 1937: 9; *West Sussex Gazette*, 1937: 14.);

- 11 Mayıs Salı: Öğleden sonra parti. Yabancı ziyaretçilere deniz kıyısında akşam yemeği, dans, ziyafet, sinema ve tiyatrolarda yabancı misafirlere eğlence organizasyonu.

- 12 Mayıs Perşembe: Canoe Lake Grounds'ta saat 15.30'da açık hava partisi. Ziyaretçi gemilerin kıdemli astsubaylarına gezi, ardından yemek ve eğlence.

- 14 Mayıs Cuma: Admiralty House'da açık hava partisi.

- 15 Mayıs Cumartesi: Alexandra Park'ta ziyaretçi gemiler için etkinlikler.

- 16 Mayıs Pazar: Ziyaretçi subaylar için gemi turları.

- 17 Mayıs Pazartesi: HMS St. Vincent bandosunun gösterimi, ziyaretçi subaylara eğlence, Kraliyet Deniz Piyadeleri'nin ziyaretçi subaylara gösterisi.

- 18 Mayıs Salı: Kano Gölü sahasında ziyaretçi subaylara açık hava partisi. Ziyaretçi gemilerin sağlık personeline öğle yemeği. Komutanlık binasında akşam yemeği. Deniz Kışlası'nda balo.

- 19 Mayıs Çarşamba: Whale Adası'nda saat 15: 00'da açık hava partisi. Teğmenler için RN Kışlası'nda balo. Vernon açık büfe akşam yemeği ve tiyatro gösterisi. Ziyaretçi kıdemli astsubaylar için Vernon'da dans.

Ziyaretçi gemiler için organize edilen bu planlı faaliyetlere 10 Mayıs günü Portsmouth limanına ulaşan Kocatepe muhribi personeli de eşlik etti (Arşiv-69: 20329). Bu organizasyonlar arasında en dikkat çekenlerden biri 11 Mayıs günü deniz kışlasında yapılan oldu. Yaklaşık 650 denizcinin ağırlandığı yemeğe Arjantin Moreno kruvazörü ile ABD'nin New York zırhlısından 200, Japonya'nın Ashigara kruvazöründen 130 ve Kocatepe muhribinden 37 kişi katıldı (*Daily Mirror*, 1937: 4; *Portsmouth Evening News*, 1937: 14; Arşiv-70: BCA). Yine 13 Mayıs günü İngiliz gemileriyle ziyaretçi gemilerden 800 denizcinin katıldığı Canoe Lake Grounds'taki eğlence de ön plana çıkan faaliyetlerden oldu. Çadırlarda hazırlanan büfelerde ikram edilen yemek ve çay sonrasında ABD'nin New York kruvazörü, Portekiz'in Bartholomeu Diaz kruvazörü, Arjantin'in Moreno kruvazörü, Japonya'nın Ashigara kruvazörü ve Kocatepe muhribinden gelen denizcilere İngiliz denizciler eşlik ederek gölde gezintiye çıktılar. Aynı gün Kocatepe muhribi personeli Greenwich Rasathanesi ile Milli Müze'yi gezdi (Arşiv-71: BCA; *Hampshire Telegraph*, 1937: 14). Ayrıca 18 Mayıs günü İngiltere Vatan Filosu Komutanı Oramiral Sir Royer Backhouse tarafından verilen akşam yemeği de bu sürede icra edilen önemli faaliyetler arasında yer aldı. Komutanlık binasında yenen yemekten sonra Deniz Kışlası'ndaki baloya geçildi. Baloda çok sayıda İngiliz ve ziyaretçi gemilerin subayları bulundu (Arşiv-72: BCA). Donanmanın Malta ziyareti sırasında tanışılan İngiliz amiralleriyle Yarbay Bilal Talu, Kocatepe muhribi komutanı Binbaşı Altıncan ve Ataşe Binbaşı Özdeş çok samimi diyaloglar kurdu. Hatta İngiltere Akdeniz Filosu Başkomutanı Oramiral Sir Dudley Pound, Donanma Komutanı Tümamiral Şükür Okan ile Harp Filosu Komutanı Tuğamiral Mehmet Fahri Engin'in hatırlarını sorarak İmroz'da çıktığı av anılarını anlattı (Arşiv-73: BCA).

10 Mayıs gününden itibaren Portsmouth limanına gelen gemiler için hazırlanan organizasyonlar devam ederken, 17 ülkeye ait savaş gemisi, törenin yapılacağı 20 Mayıs gününe kadar çeşitli tarihlerde İngiltere'ye ulaştı. Bu savaş gemilerinin ait oldukları ülkeleri ve isimleri ile İngiltere'ye geliş tarihleri şu şekildeydi (*Belfast News Letter*, 1937: 5; *Portsmouth Evening News*, 1937: 2, 9; *Belfast Telegraph*, 1937: 13; *Bournemouth Graphic*, 1937: 1; *The Scotsman*, 1937: 11; *Illustrated London News*, 1937: 22);

Estonya: Kalev denizaltısı	16 Nisan
Arjantin: Moreno kruvazörü	8 Mayıs
ABD: New York zırhlısı	10 Mayıs
Japonya: Ashigara kruvazörü	10 Mayıs

Küba: Küba kruvazörü	10 Mayıs
Portekiz: Bartholomeu Diaz kruvazörü	10 Mayıs
Türkiye: Kocatepe muhribi	10 Mayıs
Almanya: Amiral Graf Spec kruvazörü	15 Mayıs
Danimarka: Niels Juel kruvazörü	15 Mayıs
Sovyet Rusya: Marat zırhlısı	15 Mayıs
Polonya: Burza destroyeri	15 Mayıs
Hollanda: Java kruvazörü	15 Mayıs
Yunanistan: Averoff kruvazörü	16 Mayıs
Romanya: Regina Maria dertroyeri	16 Mayıs
İsveç: Drothing Victorialiving kruvazörü	17 Mayıs
Finlandiya: Valnamoinen zırhlısı	18 Mayıs
Fransa: Dunkerque zırhlısı	18 Mayıs

İngiliz donanma personeli deniz geçit merasimi için İngiltere'ye gelen yabancı ülke donanma gemileri için üst düzeyde misafirperverlik örneği sergilerken, aynı zamanda merasimin yapılacağı Spidhead limanında olağanüstü bir hareketlilik yaşanıyordu. Tören hazırlığının en yoğun olduğu noktayı, limanda gemilerin demirleyeceği hatların ve şamandıraların yerlerinin tespit edilmesi oluşturuyordu. Çünkü deniz geçit merasiminde İngiliz ve yabancı ülke donanmalarına ait gemilerin demirlemesi için Southsea'deki South Parade İskelesi'nin karşısındaki bir noktadan başlamak üzere Cowes Roads'a kadar yaklaşık on mil genişliğinde sekiz uzun hat belirlenmişti. İngilizlerin törene, Akdeniz ve Anavatan filolarından 160, Rezerv filolarından 110 savaş gemisi olmak üzere toplam 270 savaş gemisiyle katılacağı düşünülürse, Spidhead limanında yapılması gereken hazırlığın büyüklüğü daha iyi anlaşılır. Ayrıca törende güvenlikte önemli hususlardan biriydi ve tören öncesinde bölgede yapılması gereken birçok iş vardı. Bir milyon civarında insanın katılacağı düşünülen böylesine büyük bir organizasyonun kimsenin zarar görmeden bitirilebilmesi için ciddi bir önlemler dizisi uygulamaya konulmalıydı (*Dundee Courier*, 1937: 6).

Deniz geçit merasiminde İngiltere Kralı VI.George'un yer alacağı Victoria ve Albert yatı da tören için özel olarak hazırlanıyordu. Törende mükemmel bir görünüme sahip olması ve herhangi bir arıza ile karşılaşılması için boya, makine bakımı ve gemi teçhizatının elden geçirilmesi gibi işler ile ilgileniliyordu. Geçit töreninde kraliyet yatı olarak görev yapacak olan bu yat, Victoria ve Albert adını taşıyan ve kraliyet yatlığı yapan üçüncü yattı. Bu ismi taşıyan ilk kraliyet yatı donanma senyörü tarafından tasarlandı ve 1843 tarihinde Pembroke'da denize indirildi. Uzunluğu yaklaşık olarak 59 fit ve hızı 11 deniz mili kadardı. Aynı adı taşıyan ikinci yat da Pembroke'da tasarlanarak inşa edildi. 1855 tarihinde denize indirildiğinde çok beğenildi. İngiltere Kralı VI. George'un tören geçişinde

kullanacağı Victoria ve Albert yatı ise üçüncü kraliyet yatı olarak yaklaşık 40 yaşında ve hala dünyanın en gösterişli yatlarından biriydi. Çelik ile kaplanmış, tik ağacından üretilmiş oldukça ihtişamlı bir sanat eseri idi. Kraliyet yatının “nizamnamesi” 1844 tarihinde Kraliçe Victoria tarafından hazırlandı. Subay, astsubay ve erden oluşan yaklaşık 320 mürettebatı vardı. Yatın mürettebatı çok zorlu karakter, sağlık ve bilgi testlerinden sonra kraliyet donanması personeli arasından seçilir ve bu personel herhangi bir şekilde ceza alırsa hemen yattan donanmaya gönderilirdi. Yat, kraliyet donanmasının baş tasarımcısı Sir William White tarafından dizayn edildi. 1899 tarihinde denize indirilen yat, 1901 tarihinde göreve başladı. Victoria ve Albert yatı dört krala hizmet etti. 1939 tarihinde hizmet dışı bırakıldı fakat II. Dünya Savaşı'nda depo ve konaklama gemisi olarak yeniden görev aldı. 1954 tarihinde hurdaya çıkarıldı. 4.700 ton ağırlığında, 128 metre uzunluğunda, 17 knot hızındaydı (*Sunderland Daily Echo and Shipping Gazette*, 1937: 2; *Western Morning News*, 1937: 7; URL-4).

Mayıs ayının ortalarına gelindiğinde denizde ve karada devam eden deniz geçit töreni hazırlıkları bitirmek üzereydi. Tamamlanması gereken son işlerden biri törene katılmak için İngiltere'ye gelen ve Portsmouth limanında bekleyen yabancı ülkelerin savaş gemilerinin Spidhead limanında mevki almalarıydı. Bu kapsamda Portsmouth limanında bekleyen gemiler 18 Mayıs günü Spidhead limanında tören geçiş günü demirleyecekleri mevkilere hareket etti. Kocatepe muhribi de 18 Mayıs günü saat 11.00'da Portsmouth'dan demir aldı ve saat 12.00'da Spidhead'de tören günü yer alacağı mevkie demirledi. Demir yerleri önceden belirlenmişti ve gemi komutanlarına tebliğ edilmişti. Buna göre İngiliz donanma gemileri 5 hat üzerinde demirleyecek, bu hattın güneyinde 4 mil uzunluğunda savaş gemilerinden oluşan bir diğer hat ve kuzeyinde yani donanma ile Wight adası arasında diğer iki hat ile töreni izleyen halkın bulunduğu ticaret ve nakliye gemileri yer aldı. Bu son hatların ilkinde yani yedinci hatta, içinde Kocatepe muhribinin de yer aldığı yabancı donanmalara ait savaş gemileri yer alıyordu. Böylece yaklaşık on mil genişliğinde sekiz uzun hat oluşturuldu (Arşiv-74: 20329; *Daily Mirror*, 1937: 1; *Sunderland Daily Echo and Shipping Gazette*, 1937: 1; *Sheffield Independent*, 1937: 1; *Nottingham Journal*, 1937: 1).

Tüm hazırlıkların tamamlanmasıyla geçit töreninin icra edileceği 20 Mayıs günü saat 10.30'da İngiltere Kralı VI. George, kraliyet yatı Victoria ve Albert'te İngiltere Amirallik Kurulu'nu, İngiltere Ana Filosu ve Akdeniz Filosunun komutanını, Kanada, Yeni Zelanda ve Hint gemilerinin komutanlarını ve bunların hemen ardından törene katılmak için gelen yabancı savaş gemilerinin kıdemli subaylarını kabul etti. Bu sırada Filotilla Komodoru Kurmay Yarbay Bilal Talu ve Kocatepe muhribinin komutanı Kurmay Binbaşı Sadık Altınca da kral tarafından kabul edildi. Kral törende apoletsiz üniforma, sırmatsız kemer ve günlük şapka takacağından Türk subayları da aynı şekilde giyinmişlerdi. Bu kabul sırasında Kral VI. George,

yabancı gemilerin komutanlarına günün hatırası olmak üzere birer madalya verdi. Bu kapsamda Kurmay Yarbay Talu ve Kurmay Binbaşı Sadık Altıncan da madalyalarını aldı. Yabancı gemilerin komutanlarını kabulden sonra son olarak kral, ticaret gemileriyle balıkçı gemilerinin temsilcilerini kabul etti.

Konukların kabul işleri tamamlandıktan sonra saat 13.30'da bir top atışıyla geçit töreni alanı her türlü giriş çıkışa kapatıldı. Saat 15.00'da kraliyet yatı Victoria ve Albert tören geçişi için Portsmouth'dan ayrıldı. Bu sırada filo tarafından kraliyet yatı selamlandı. Gemi ağır yol ile Spidhead'e doğru ilerlemeye başladı ve saat 15.30'da Victoria ve Albert yatı Spidhead'de gemiler tarafından oluşturulmuş hatlara girerek tören geçişini başlattı (*Dundee Evening Telegraph*, 1937: 1; *Hampshire Telegraph*, 1937: 14). Bu esnada yat, törene katılan gemilerden atılan 21 pare top atışıyla selamlandı. Kocatepe muhribi de merasime 21 pare top atışıyla eşlik etti (Arşiv-75: 20329; *Yeni Asır*, 1937: 5; *Haber Akşam Postası*, 1937: 6). Yatın hemen arkasında Birleşik Krallık başbakanı, bakanlar ve yönetim kurulu üyelerini taşıyan Trinity House, Patricia ve Enchantress gemileri bulunuyordu. Victoria ve Albert yatı 10 mil uzunluğundaki hattı sorunsuz bir şekilde bir saat kırk dakika içinde geçerek filonun önünde demirledi (*Bournemouth Graphic*, 1937: 1; *Haber Akşam Postası*, 1937: 1, 7; *Son Telgraf*, 1937: 1; *Tan*, 1937: 1; *Akşam*, 1937, s. 2, 4). Bir süre sonra saat 17.40'ta İngiltere Hava Kuvvetleri Filosuna mensup uçaklar tarafından İngiltere Kralı VI. George'un şerefine saat 17.55'e kadar süren saygı geçişi icra edildi. Böylece deniz geçit merasimi tamamlanmış oldu. Tören alanı 21.30'da tekrar kullanıma açıldı. Saat 22.00'da alanda bulunan gemilerin iştirak ettiği ve gece yarısına kadar süren projektörlerle yapılan aydınlatma gösterisi gerçekleştirildi (Arşiv-76: BCA; *The Scotsman*, 1937: 11; *Illustrated London News*, 1937: 22; *Portsmouth Evening News*, 1937: 9; *Ulus*, 1937: 1).

Kocatepe muhribi başarıyla icra ettiği deniz geçit töreninden sonra 21 Mayıs gününü Spidhead limanında geçirdi. Gün içinde saat 10.45'te Kocatepe muhribi komutanı Kurmay Binbaşı Sadık Altıncan limandaki İngiliz denizaltılarından birini gezmeye gitti. Saat 14.30'da Portsmouth valisi gemiyi gezmeye geldi. Akşam saat 19.45'te de İngiliz muhriplerinde görevli 4 subay Kocatepe muhribini ziyaret etti. 22 Mayıs gününü de Spidhead limanında geçiren muhrip, 23 Mayıs günü saat 11.35'te limandan demir alarak saat 13.40'da Southampton limanında yanaşıldı. Saat 14.00'da İngiliz halkının gemiyi ziyaret etmesi müsaadesi verildi ve halk gemiyi gezmeye başladı. 24 Mayıs günü, sabah saat 09.00'da rıhtımdan 10 ton su alınmasıyla başladı. Saat 12.00'da Komodor Yarbay Talu ve gemi komutanı Binbaşı Altıncan Southampton valisi ve belediye başkanını ziyarete gitti. Belediye başkanı aynı gün içinde Kocatepe muhribine gelerek ziyarette bulundu. Yine gün içinde Portsmouth Başkomutanı Amiral Fisher'ın ziyaret münasebetiyle iyi dilek ve teşekkürlerini iletildiği telsiz mesajı alındı. Kendisine mesajdan duyulan memnuniyeti belirtilen telsiz mesajıyla cevap verildi. 25 Mayıs günü saat 11.00'da Southampton valisi gemiyi ziyarete bulundu. Günün en

önemli faaliyeti ise saat 18.00'da Türkiye'nin İngiltere Büyükelçisi Fethi Okyar'ın Kocatepe muhribini ziyareti oldu. Kocatepe muhribinin İngiltere ziyareti hakkında değerlendirmelerin yapıldığı ziyaret sonrasında Büyükelçi Okyar saat 20.00'da gemiden ayrıldı (Arşiv-77: BCA; Arşiv-78: 20329).

4. İngiltere'den Ayrılış ve Türkiye'ye Dönüş

İngiltere Kralı VI. George'un taç giymesi şerefine icra edilen deniz geçit merasimi görevini hatasız şekilde bitiren Kocatepe muhribi, törenin bitişi sonrasında Türkiye'ye dönüş hazırlıklarına başladı. İlk olarak dönüş yolunda en fazla ihtiyaç duyulacak şey olan mazotun tamamlanması gerekiyordu. Bu kapsamda daha önceden yapılan yazışmalar ile fiyat belirlemesi yapılmış olan 240 ton mazot, Southampton limanındayken 24 Mayıs günü saat 09.00'da geminin üzerine aborda olan bir mazot dubasından alındı. Daha sonra geminin ihtiyacı olan suyun temini çalışmalarına başlandı. Yine fiyat çalışması yapılan 57 ton suyun 26 Mayıs günü saat 18.00'da alımı tamamlandı. Bu suyun 50 tonu gemi kazanları için 7 tonu içme ve kullanım maksatlı olarak alındı (Arşiv-79: 20329).

Seyir için tüm ihtiyaçları tamamlanan Kocatepe muhribi, 27 Mayıs günü saat 07.30'da Southampton limanından demir aldı. Esasında geminin hareket saati 06.30'du. Ancak sabah saatindeki aşırı sis planlı hareket saatinde geminin limandan hareketine mâni oldu. Southampton'dan ayrılan gemi aralıksız seyrederek 30 Mayıs günü saat 13.40'ta Cebelitarık limanına demirledi. Saat 15.00'da Komodor Yarbay Talu ve gemi komutanı Binbaşı Altıncan bir Amerikan savaş gemisini ziyarete gitti. Saat 16.00'da Amerikan gemi komutanı iadeiziyarete bulundu. Saat 18.00'da da bir Alman kruvazörü ziyaret edildi. Saat 19.00'da Alman gemi komutanı Kocatepe muhribine iadeiziyarete bulundu. 31 Ağustos günü geminin mazot, benzin ve su ihtiyacının giderilmesi için dubalardan gerekli miktarda alım yapıldı. Saat 14.00'da Amerikan komodoru gemiyi ziyaret etti. Saat 15.00'da da Komodor Yarbay Talu iadeiziyarete bulundu. 1 Haziran günü Kocatepe muhribinin Cebelitarık'tan hareket günüydü. Bu nedenle saat 10.30'da Cebelitarık Üs Komutanı Tuğamiral gemiyi ziyaret etti. Ardından saat 10.45'te İngiliz amiral gemiye geldi. Hareket için tüm hazırlıklarını bitiren Kocatepe muhribi saat 17.45'te Cebelitarık limanından demir aldı. 2 Haziran günü saat 20.45'te Cezayir fenerini bordalayan muhrip, 5 Haziran günü saat 20.50'de Ahikerya adasında bulunan St. Nichola fenerine ulaştı. Mola vermeden yoluna devam eden Kocatepe muhribi 6 Haziran günü saat 06.40'ta Çanakkale Boğazına girdi ve aynı gün saat 12.00'da Kadıköy'e demirleyerek İngiltere seyrini tamamlamış oldu (Arşiv-80: 20329).

Sonuç

İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme töreninde gerçekleşen savaş gemilerinin katıldığı deniz geçit merasimine katılan Kocatepe muhribi, 1930'lu yıllarda Türk-İngiliz ilişkilerinin geldiği noktayı gösteren simgesel bir görev icra etmiş oldu. Esasında Türk İngiliz ilişkileri Osmanlı

döneminden itibaren iyi değildi. Özellikle 1920'li yıllarda I. Dünya Savaşı'ndan itibaren başlayan düşmanlık çizgisindeki diplomatik gerginlik, Lozan Barış Antlaşması görüşmelerinde de kendini gösterdi. İngiltere'nin bu gerginlik politikası Lozan'dan sonra da Türkiye üzerinde hakimiyet kurma politikası olarak devam etti. Sonrasında İngiltere, Halifeliğin kaldırılması ve Musul meselesi ile ilgili görüşmeler sürecinde yine Türkiye aleyhinde izlediği siyasetten geri adım atmadı. Ancak Türkiye yürüttüğü başarılı dış politika sayesinde 1930'lu yılların ortalarına doğru uluslararası arenada konumunu sağlamlaştırarak dinamik, etkin ve saygın bir görünüme kavuştu. Türkiye'nin Sovyetlerle yürüttüğü samimi ilişkilerin de etkisiyle İngiltere, Türkiye siyasetinde değişikliğe gitme zorunluluğu hissetti. Böylece İngiltere, Montrö Boğazlar Sözleşmesi görüşmeleri periyodunda Türkiye'nin yanında yer aldı. Ardından 1936 yılında Türk donanmasının Malta adasını ziyareti, iki ülke arasındaki ilişkileri zirveye taşıdı. 1937 yılındaki İngiltere Kralı VI. George'un taç giyme töreninin deniz geçit merasimine Kocatepe muhribinin katılması ise Türk-İngiliz ilişkilerinde tarihi bir doruk noktası oldu.

Türk-İngiliz ilişkilerinin geliştirilmesinde Kocatepe muhribinin kullanılması hadisesi, Atatürk'ün izlediği dış politikaya da uygundu. Atatürk, cumhuriyet donanmasının oluşum aşamasından başlamak üzere donanmayı ve hava gücünü Türkiye'nin dış siyasetine etki edecek şekilde diplomatik bir araç olarak birçok defa kullanmıştı. Bu uygulamalara örnek olarak; Yunan Cumhuriyeti'nin kuruluşunun onuncu yıl dönümüne katılmak üzere Atina'ya 5 askeri uçaklık filo gönderilmesi, 1934 yılı 1 Mayıs kutlamaları için Sovyet Rusya'ya 5 askeri uçaklık filo gönderilmesi, Mareşal Fevzi Çakmak'ın Hamidiye kruvazörü ile Balkan Antantına üye devletlerin genelkurmay başkanlarının katılacağı ve Bükreş'te yapılacak konferansa katılmak üzere Hamidiye kruvazörü ile Köstence'ye gidişi ve donanmanın Malta ve Yunanistan'ın Faller limanına stratejik öneme sahip ziyaretleri verilebilir. Görüldüğü üzere Atatürk, askeri unsurlarını Türk dış politikasının desteklenmesinde bir araç olarak defalarca kullandı. Bu uygulamaların benzeri olarak Türk-İngiliz ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlamak üzere Kral VI. George'un taç giyme töreninin deniz geçit merasimine Kocatepe muhribinin gönderilmesi olayı da donanmanın dış politikanın stratejik bir ögesi olarak kullanılması örneği olarak tarihteki yerini aldı.

Kocatepe muhribinin İngiltere ziyareti, Cumhuriyet Türkiye'sinin mali imkânsızlıklara rağmen büyük bir özveri göstererek çok kısa zaman periyodunda güçlü bir "Cumhuriyet Donanması" meydana getirdiğini tüm dünyaya göstermiş oldu. Bu seyir, Osmanlı İmparatorluğundan devralınan nitel ve nice anlamda yetersiz olan donanmanın, modern su üstü ve su altı unsurlarıyla desteklenerek saygın ve etkin bir donanma haline getirildiğini kanıtladı. Böylece bir Türk muhribi tek başına İstanbul'dan çıkarak yaklaşık 3000 deniz mili gidiş ve 3000 deniz mili dönüş olmak üzere takriben 6000 deniz mili seyir yaparak Atlas Okyanusu dahil olmak üzere, Türk donanması savaş gemilerinin açık deniz seyri yapabileceğini ispatlamış oldu. Bu

anlamda Kocatepe muhribinin hatasız seyri, Türk donanmasının dünya ölçeğinde büyük bir saygınlık kazanmasını sağladı.

Bu seyir ile ulaşılan bir diğer hedef de Türk savaş gemilerinin personel yeterliliği ile silah, teçhizat ve materyal durumunun dünya devletlerine sergilenmesi oldu. Kocatepe muhribi bu seyir sırasında İngiltere'ye giderken ve dönerken uğradığı Cebelitarık limanı ile İngiltere'de demirlediği Portsmouth, Spidhead ve Southampton limanlarında çok sayıda İngiliz denizci ve tören için gelen diğer 16 ülkenin denizci personeliyle ilişki kurdu. Bu periyotta karşılıklı yapılan ziyaretler sırasında Kocatepe muhribi personeli, bilgi seviyeleri ve tam bir disiplin içerisindeki hareketleri ile Türk donanmasının ulaştığı noktayı en üst seviyede gösterdi. İlaveten muhribin limanlara giriş ve çıkışlarındaki hatasız manevraları, diğer ülke denizcilerine yapılan bir gösteri mahiyeti kazandı. Kısaca ifade etmek gerekirse donanma personelinin yeterliliği, Türk donanmasının savaşa hazırlık durumu, komutanların gemisine olan hâkimiyetleri ve olası bir savaş durumunda verecekleri reaksiyon konusunda İngiltere başta olmak üzere diğer ülkelerin donanma personelini ciddi manada etki altında bıraktı.

Kocatepe muhribinin İngiltere ziyaretiyle hedeflenen bir diğer amaçta, kuruluş aşaması yeni tamamlanmış Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, meydana getirmeye çalıştığı yeni vatandaş tipini, Türk tarihini, kültürünü, medeniyetini ve uygarlığını kısaca Atatürk ilke ve inkılapları ile şekil verilen modern cumhuriyeti dünya ülkelerine tanıtmaktı. Belirlenen bu hedef, gemide bulunan 20 subay, 2 gedikli subay, 5 Deniz Harp Okulu öğrencisi, 60 astsubay ve 129 er/erbaş olmak üzere toplam 216 personel tarafından, ziyaret periyodunda iştirak edilen resmi toplantılar, yemekler, dans, sinema ve tiyatro gibi organizasyonlarda sergilenen bilgili ve görgülü davranışlarla eksiksiz bir şekilde ve yabancı devlet görevlilerinin takdirlerini toplayacak biçimde başarıyla yerine getirildi.

Sonuç olarak; kuruluş sürecinde birçok sorunla baş edilen, ekonomik zorluklara karşı mücadele verilen savaş yorgunu 1930'lar Türkiye'sinde, dünya donanmalarının boy gösterdiği böylesine büyük bir organizasyonda yer almak ve tüm dünya devletlerinin takdirini kazanarak faaliyeti kusursuz bir şekilde gerçekleştirmek, Türk donanmasının çok kısa bir periyotta gerçekleştirdiği büyük bir başarı hikâyesi olarak tarihteki müstesna yerini aldı.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

1. Lalahan Deniz Genel Arşiv Müdürlüğü (LDGAM)

Arşiv-1: LDGAM., Kutu Numarası (Ktn.): 1933-Manevralar Klasörü (MK.), Gömlek Numarası (Gmn.): 1-8, Belge Numarası (Bn.): 1-15, Tarihi (T.): 25 Ağustos-30 Eylül 1933.

Arşiv-2: LDGAM., Ktn.: 1933-61, Gmn.: 51, Bn.: 1, T.: 3 Eylül 1933.

Arşiv-3: LDGAM., Ktn.: 1933-MK., Gmn.: 3, Bn.: 11, T.: 7 Eylül 1933.

Arşiv-4: LDGAM., Ktn.: 1933-MK., Gmn.: 9, Bn.: 1, 2, 3, T.: 14 Eylül 1933.

- Arşiv-5: LDGAM., Ktn.: 1933-MK., Gmn.: 10, Bn.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, T.: 20 Eylül 1933.
- Arşiv-6: LDGAM., Gemi Journalleri Bölümü (Gjb.), Yavuz Kruvazörü Gemi Journali (YKGJ.), Kayıt Numarası (Kytn.): 7322-7324, T.: 2-22 Eylül 1933.
- Arşiv-7: LDGAM., Gjb., Tınaztepe Muhribi Gemi Journali, Kytn.: 11081, T.: 2-22 Eylül 1933.
- Arşiv-8: LDGAM., Gjb., İkinci İnönü Denizaltısı Gemi Journali, Kytn.: 18961, T.: 2-22 Eylül 1933.
- Arşiv-9: LDGAM., Ktn.: 1936-57, Gmn.: 86, Bn.: 22, T.: 20 Şubat 1936.
- Arşiv-10: LDGAM., Ktn.: 1936-57, Gmn.: 86, Bn.: 23, T.: 2 Mart 1936.
- Arşiv-11: LDGAM., Ktn.: 1936-5, Gmn.: 118, Bn.: 1-1, T.: 26 Mart 1936.
- Arşiv-12: LDGAM., Gjb., YKGJ., Kytn.: 7322-7324, T.: 14-23 Nisan 1936.
- Arşiv-13: LDGAM., Gjb., Kocatepe Muhribi Gemi Journali (KMGJ.), Kytn.: 20328, T.: 14-23 Nisan 1936.
- Arşiv-14: LDGAM., Ktn.: 1936-17, Gmn.: 101, Bn.: 2, 3, T.: 4 Mayıs 1936.
- Arşiv-15: LDGAM., Ktn.: 1936-69, Gmn.: 124, Bn.: 5, T.: 26 Haziran 1936.
- Arşiv-16: LDGAM., Gjb., YKGJ., Kytn.: 7322-7324, T.: 30 Haziran, 1-4 Temmuz 1936.
- Arşiv-17: LDGAM., Gjb., YKGJ., Kytn.: 7322-7324, T.: 24-27 Temmuz 1936.
- Arşiv-18: LDGAM., Gjb., Martı Hücumbotu Gemi Journali, Kytn.: 23390, T.: 24-27 Temmuz 1936.
- Arşiv-19: LDGAM., Ktn.: 1936-57, Gmn.: 4, Bn.: 3, T.: 21 Ağustos 1936.
- Arşiv-20: LDGAM., Ktn.: 1936-69, Gmn.: 114, Bn.: 13, T.: 26 Ağustos 1936.
- Arşiv-21: LDGAM., Şükür Okan Dosyası.
- Arşiv-22: LDGAM., Mehmet Sadık Altınca Dosyası.
- Arşiv-23: LDGAM., Necati Özdeniz Dosyası, Bn.: 18, T.: 26 Mart 1937.
- Arşiv-24: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 1, 3, T.: 10 Mart 1937.
- Arşiv-25: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 1, T.: 24 Mart 1937.
- Arşiv-26: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 2, T.: 27 Mart 1937.
- Arşiv-27: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 3, T.: 29 Mart 1937.
- Arşiv-28: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 4, T.: 2 Nisan 1937.
- Arşiv-29: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 5, T.: 5 Nisan 1937.
- Arşiv-30: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 155, Bn.: 6, T.: 7 Nisan 1937.
- Arşiv-31: LDGAM., Ktn.: 1937-20, Gmn.: 28, Bn.: 1, T.: 8 Nisan 1937.
- Arşiv-32: LDGAM., Ktn.: 1937-20, Gmn.: 28, Bn.: 2, 3, T.: 14 Nisan 1937.
- Arşiv-33: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 8, 9, T.: 19 Nisan 1937;
- Arşiv-34: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 10, 11, T.: 22 Nisan 1937.
- Arşiv-35: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 6, T.: 30 Mart 1937.
- Arşiv-36: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 2, T.: 6 Nisan 1937.
- Arşiv-37: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 3, T.: 8 Nisan 1937.
- Arşiv-38: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 2, T.: 15 Mart 1937.
- Arşiv-39: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 1, T.: 17 Mart 1937.
- Arşiv-40: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 4, T.: 21 Nisan 1937.
- Arşiv-41: LDGAM., Ktn.: 1937-54, Gmn.: 23, Bn.: 5 T.: 24 Nisan 1937.
- Arşiv-42: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 1, 3, T.: 10 Mart 1937.
- Arşiv-43: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 4, 5, 6, T.: 16 Mart 1937.
- Arşiv-44: LDGAM., Ktn.: 1937-27, Gmn.: 98, Bn.: 1, 2, T.: 15 Mart 1937.
- Arşiv-45: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 31 Mart 1937.
- Arşiv-46: LDGAM., Ktn.: 1937-19, Gmn.: 101, Bn.: 1, T.: 6 Ağustos 1937.
- Arşiv-47: LDGAM., Ktn.: 1937-19, Gmn.: 101, Bn.: 2, T.: 9 Ağustos 1937.
- Arşiv-48: LDGAM., Ktn.: 1937-45, Gmn.: 123, Bn.: 1, T.: 25 Mart 1937.

Arşiv-49: LDGAM., Ktn.: 1937-45, Gmn.: 123, Bn.: 2, T.: 29 Mart 1937.
Arşiv-50: LDGAM., Ktn.: 1937-20, Gmn.: 28, Bn.: 1, T.: 8 Nisan 1937.
Arşiv-51: LDGAM., Ktn.: 1937-20, Gmn.: 28, Bn.: 2, 3, T.: 14 Nisan 1937.
Arşiv-52: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 8, 9, T.: 19 Nisan 1937.
Arşiv-53: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 10, 11, T.: 22 Nisan 1937.
Arşiv-54: LDGAM., Ktn.: 1937-16, Gmn.: 139, Bn.: 1, 2, 3, 3-1, T.: 18 Mart 1937.
Arşiv-55: LDGAM., Ktn.: 1937-21, Gmn.: 45, Bn.: 1, T.: 26 Mart 1937.
Arşiv-56: LDGAM., Ktn.: 1937-23, Gmn.: 44, Bn.: 1, 2, T.: 29 Mart 1937.
Arşiv-57: LDGAM., Ktn.: 1937-21, Gmn.: 45, Bn.: 2, T.: 29 Mart 1937.
Arşiv-58: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 77, Bn.: 7, T.: 31 Mart 1937.
Arşiv-59: LDGAM., Ktn.: 1937-50, Gmn.: 156, Bn.: 1, T.: 7 Nisan 1937;
Arşiv-60: LDGAM., Ktn.: 1937-16, Gmn.: 137, Bn.: 1, T.: 10 Nisan 1937.
Arşiv-61: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 16 Mart-26 Nisan 1937.
Arşiv-63: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 27 Nisan-4 Mayıs 1937.
Arşiv-65: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 5-10 Mayıs 1937.
Arşiv-67: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 5-10 Mayıs 1937.
Arşiv-68: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 12 Mayıs 1937.
Arşiv-69: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 10 Mayıs 1937.
Arşiv-74: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 18 Mayıs 1937.
Arşiv-75: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 20 Mayıs 1937.
Arşiv-78: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 21-25 Mayıs 1937.
Arşiv-79: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 24-26 Mayıs 1937.
Arşiv-80: LDGAM., Gjb., KMGJ., Kytn.: 20329, T.: 27 Mayıs-6 Haziran 1937.

2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Arşiv-62: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-64: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-66: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-70: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-71: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-72: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-73: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-74: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-76: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.
Arşiv-77: BCA, 30.10.00.00/200.363.8, T.: 05 Haziran 1937.

Gazeteler

Başvekil dün sabah geldi ve akşam Londra'ya gitti. *Açıksöz*, 6 Mayıs 1937, 1, 2.
Başvekilimiz bugün şehrimize geliyor. *Açıksöz*, 5 Mayıs 1937, 1-2.
Başvekilimiz dün Paris'te hararetle karşılandı. *Açıksöz*, 9 Mayıs 1937, 1-2.
Başvekilimiz İnönü Londra yolunda. *Açıksöz*, 7 Mayıs 1937, 1.
Başvekilimiz İsmet İnönü Londra'ya vardı. *Açıksöz*, 10 Mayıs 1937, 1-2.
İnönü bugün Paris'te Fransız başvekili ile görüşecek. *Açıksöz*, 8 Mayıs 1937, 1.
Paris görüşmeleri. *Açıksöz*, 11 Mayıs 1937, 1-2.
300 geminin iştirak ettiği geçit resmi. *Akşam*, 21 Mayıs 1937, 2.
Başvekil bu sabah hususi trenle İstanbul'a geldi. *Akşam*, 5 Mayıs 1937, 2.
Başvekil dün akşam Londra'ya müteveccihen hareket etti. *Akşam*, 6 Mayıs 1937, 1,

4.

Başvekil Sofya'da merasimle karşılandı. *Akşam*, 7 Mayıs 1937, 1.

Başvekilimiz dün Paris'te Fransa Cumhurreisi tarafından kabul edildi. *Akşam*, 9 Mayıs 1937, s. 1, 5.

Başvekilimizin Fransız nazırları ile görüşmeleri sonunda tebliğ neşredildi. *Akşam*, 11 Mayıs 1937, 1.

Başvekilin Paris'teki konuşmaları çok mühim neticeler verdi. *Akşam*, 10 Mayıs 1937, 1, 10.

İsmet İnönü Paris'e vardı. *Akşam*, 8 Mayıs 1937, 2.

Spithead'de aydınlık bir gece. *Akşam*, 22 Mayıs 1937, 4.

List of those attending coronation review. *Belfast News Letter*, 16 Nisan 1937, 5.

Foreing and home warships. *Belfast Telegraph*, 20 Mayıs 1937, 13.

England's bulwarks of steel at spithead. *Bournemouth Graphic*, 21 Mayıs 1937, 1.

England's bulwarks of steel at spithead. *Bournemouth Graphic*, 21 Mayıs 1937, 1.

Başvekilimiz Londra'da. *Cumhuriyet*, 10 Mayıs 1937, 1, 7.

Başvekilimiz Londra'ya gitti. *Cumhuriyet*, 6 Mayıs 1937, 1, 7.

Başvekilimiz Sofya'dan geçerken. *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1937, 1, 3, 4.

Başvekilimizin Londra'da yaptığı temaslar. *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1937, 3.

Başvekilin Londra seyahati. *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1937, 1, 7.

Başvekilin Londra seyahati. *Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1937, 1.

İngiltere kralı dün çok muhteşem merasimle taç giydi. *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1937, 1, 6.

Londra'da yapılan mühim müzakereler. *Cumhuriyet*, 15 Mayıs 1937, 1, 5.

Mr. Baldwin dün avam kamarasında izahat verdi. *Cumhuriyet*, 8 Aralık 1936, 3, 7.

Muhterem misafirimiz dün gece şehrimizden ayrıldı. *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1936, 1, 7, 8.

Yeni İngiliz kralı dün merasimle tahta çıktı. *Cumhuriyet*, 13 Aralık 1936, 1, 3.

Busiest day of The King's reign. *Daily Mirror*, 20 Mayıs 1937, 1.

From our own corresonden. *Daily Mirror*, 12 Mayıs 1937, 4.

All eyes on this ship today. *Dundee Courier*, 20 Mayıs 1937, 6.

Warships of 17 nations look on at spithead. *Dundee Evening Telegraph*, 20 Mayıs 1937, 1.

Dünyanın en büyük bahri nümayişi. *Haber Akşam Postası*, 20 Mayıs 1937, 1, 7.

İngiltere'deki donanma nümayişinde Kocatepe torpidomuz takdir kazanan gemiler arasında idi. *Haber Akşam Postası*, 21 Mayıs 1937, 6.

Foreign warships. *Hampshire Telegraph*, 14 Mayıs 1937, 14.

Rapturous reception of their majesties. *Hampshire Telegraph*, 21 Mayıs 1937, 14.

Foreign warships at spithead. *Illustrated London News*, 22 Mayıs 1937, 22.

Foreign warships at spithead. *Illustrated London News*, 22 Mayıs 1937, 22.

Kurun, 5 Eylül 1936, 1.

Dünkü büyük taç giyme merasimi nasıl oldu? *Kurun*, 13 Mayıs 1937, 1, 7.

Leeds Mercury, 21 Mayıs 1937, 12.

Leeds Mercury, 22 Mayıs 1937, 12.

Royal party board yatch. *Nottingham Journal*, 20 Mayıs 1937, 1.

Canoe Lake garden party. *Portsmouth Evening News*, 13 Mayıs 1937, 14.

King's pilot. *Portsmouth Evening News*, 22 Mayıs 1937, 9.

More arrivals at spithead. *Portsmouth Evening News*, 14 Mayıs 1937, 9.

Naval memories. *Portsmouth Evening News*, 19 Mayıs 1937, 2.

Naval ratings entertained. *Portsmouth Evening News*, 13 Mayıs 1937, 14.

Naval review fleet. *Portsmouth Evening News*, 14 Mayıs 1937, 9.

Warships at Portsmouth. *Portsmouth Evening News*, 15 Nisan 1937, 9.

Cheers vie with guns from Mighty Armada. *Sheffield Independent*, 20 Mayıs 1937, 1.
İngiltere kralı 60 devletin mümessilleri önünde ve tezahürat arasında taç giydi. *Son Posta*, 13 Mayıs 1937, 1, 9.
Dün gece sabaha kadar süren şenliklerin tafsilatı. *Son Telgraf*, 13 Mayıs 1937, 1, 2.
İnönü'nün müzakerelerinin ikinci safhası Paris'te başlıyor. *Son Telgraf*, 19 Mayıs 1937, 1, 2.
Taç giyme merasimi bitti. *Son Telgraf*, 21 Mayıs 1937, 1.
Princess excited. *Sunderland Daily Echo and Shipping Gazette*, 20 Mayıs 1937, 1.
When The King reviews his fleet. *Sunderland Daily Echo and Shipping Gazette*, 19 Mayıs 1937, 2.
Başvekilimiz Londra'da mühim temaslar yaptı. *Tan*, 19 Mayıs 1937, 1.
İngiltere kralının taç giymesi çok muhteşem merasimle yapıldı. *Tan*, 13 Mayıs 1937, 1, 10.
İngiltere'de büyük deniz geçit resmi. *Tan*, 21 Mayıs 1937, 1.
The King reviews his navy. *The Scotsman*, 21 Mayıs 1937, 11.
The King's review of his fleet off spithead. *The Scotsman*, 21 Mayıs 1937, 11.
İngiliz Kralı dün Londra'da taç giydi. *Ulus*, 13 Mayıs 1937, 1, 5.
İngiliz Kralı muhtelif gemileri teftiş etti. *Ulus*, 22 Mayıs 1937, 1.
İsmet İnönü B. Eden görüşmeleri. *Ulus*, 20 Mayıs 1937, 1.
Londra'daki politik temaslar. *Ulus*, 16 Mayıs 1937, 3.
The foreign warships. *West Sussex Gazette*, 22 Nisan 1937, 14.
The foreign warships. *West Sussex Gazette*, 22 Nisan 1937, 14.
Royal yacht victoria and Albert. *Western Morning News*, 19 Mayıs 1937, 7.
İngiliz Kralı Corç başvekilleri ve delegeleri kabul etti. *Yeni Asır*, 16 Mayıs 1937, 1, 3.
Kocatepe torpidomuz deniz şenliklerinde muvaffakiyet kazandı. *Yeni Asır*, 22 Mayıs 1937, 5.

Yazılı Kaynaklar

1933 Akdeniz manevraları. (1934). İstanbul: Deniz Matbaası.
Armaoğlu, F. (2005). *20. yüzyıl siyasi tarihi 1914-1995 I-II*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
Başak, Ü. (2023). *Yunanistan'ın tarihteki iflasları 1843-1893-1932*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2023, 18 (1), 101-119.
Büyüktuğrul, A. (Tarihsiz). *Cumhuriyet dönemi amirallerinin yetiştirdiği koşullar*. Kocaeli: Basılmamış daktilo nüshası, Donanma Komutanlığı Arşivi Kütüphanesi.
Donanma Komutanlığı tarihçesi. (1995). Kocaeli: Donanma Komutanlığı Matbaası.
İnan, Y. (1995). *Türk Boğazlarının siyasal ve hukuksal rejimi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
Seri, B. (2009). *Denizcilik ansiklopedisi*. İstanbul: Deniz Basımevi.
T.Fred Jane's, all the world fighting ships 1937-1938. (1938). London.
Türk Deniz Kuvvetleri tarihçesi 1923-1935 I. (Tarihsiz). Ankara: Lalahan Deniz Genel Arşiv Müdürlüğü Yayını.
Türk Deniz Kuvvetleri tarihçesi 1935-1950 II, dosya III. (Tarihsiz). Ankara: Lalahan Deniz Genel Arşiv Müdürlüğü Yayını.
Uyaniker, F. (2021). *Türk donanmasının stratejik bir seyri: Donanmanın Malta-Faller ziyareti 1936*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayını.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: https://www.naval-history.net/xGM-Chrono-10DD-13A-HMS_Anthony.htm (Erişim: 19.12.2021).
URL-2: <https://divingmuseum.org/indepth/repulse> (Erişim: 20.12.2021).

URL-3: https://www.naval-history.net/xGM-Chrono-06CA-HMS_London.htm
(Erişim: 20.12.2021).
URL-4: http://www.maritimequest.com/yatches/victoria_and_albert_page_1.htm
(Erişim: 27.12.2021).

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etięi Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of “Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)”:

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Bu makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir. / *This article does not require an Ethics Committee Approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*